

Tanja M. Petrović¹

TEŠKOĆE MATERNJIH GOVORNIKA ITALIJANSKOG JEZIKA U UČENJU SRPSKOG KAO STRANOG

Pitanje međujezičkih uticaja u učenju stranih jezika već dugo je predmet istraživanja primenjene lingvistike i glotodidaktike. Cilj ovog rada jeste da metodom kontrastivne analize prikaže teškoće na koje nailaze učenici prilikom usvajanja srpskog jezika kao stranog, a maternji su govornici italijanskog jezika. U radu, dakle, sagledavamo taj proces kroz analizu mnogobrojnih grešaka, koja je rađena na testovima nivoa A1. Najveća pažnja posvećena je najčešćim greškama morfološke prirode (upotreba glagola, predloga, brojeva, prideva itd.), a izdvajamo i analiziramo tipične sintaksičko-stilske greške, kao i probleme koji se tiču reda reči u rečenici. Predstojeća zapažanja, zaključci o uzrocima grešaka i saveti mogu biti korisni kako predavačima srpskog jezika kao stranog, tako i italijanskim govornicima koji su u početnoj fazi učenja srpskog jezika.

Ključne reči: italijanski kao maternji jezik, srpski kao strani jezik, kontrastivna analiza, analiza grešaka, morfosintaksa, međujezik.

1. Uvod

Motivacija za ovo istraživanje podstaknuta je praksom u Centru za srpski jezik kao strani za vreme master studija. Tom prilikom, autor ovog istraživanja susreo se sa mnogobrojnim italo fonim učenicima i zainteresovao se za kontrastivnu analizu i poboljšanje nastave srpskog jezika kao stranog. Posebno prilikom učenja gramatike srpskog jezika, maternji govornici italijanskog nailaze na brojne probleme u više aspekata, budući da se srpska gramatika umnogome razlikuje od gramatike njihovog maternjeg jezika. Analizirane greške pokazuju veliki uticaj maternjeg jezika na međujezik.

¹ tanjapetrovic.it@gmail.com

2. Međujezički uticaji

Opšte je poznato da prethodno jezičko znanje utiče na produkciju, razumevanje i razvoj ciljnog jezika. Sam pojam *međujezik* osmislio je američki lingvista Leri Selinker (Selinker 1972: 6). On je uočio da je usvajanje jezika proces koji karakteriše postepeno stvaranje jezičkog sistema koji se razlikuje od maternjeg jezika, a isto tako i od ciljnog. Možemo reći, dakle, da je međujezik jedinstveni autonomni jezički sistem. Ovaj sistem sklon je promenama u toku procesa učenja jezika. Selinker smatra da postoji pet osnovnih procesa koji karakterišu međujezik (Selinker u De Marco 2007: 47–61):

1. jezički transfer
2. transfer sa nastave
3. strategije učenja L2
4. strategije za komunikaciju na L2
5. hipergeneralizacija pravila ciljnog jezika.

Jezički transfer, ili danas češće korišćen termin *međujezički uticaj* (engl. cross-linguistic influence), definiše se kao uticaj znanja jednog jezika na znanje ili upotrebu drugog jezika (Jarvis & Pavlenko 2008). Dakle, možemo reći da jezički transfer predstavlja primenu pravila maternjeg ili nekog drugog naučenog jezika u cilju kompenzovanja nekih ograničenja u produkciji na novom jeziku. Do transfera sa nastave dolazi kada pravilo uđe u jezički sistem učenika kao rezultat nastave. To su greške usled neodgovarajuće primene pravila i struktura iz L2 na kojima insistira nastavnik. Strategije za komunikaciju na L2 predstavljaju pristup učenika komunikaciji sa izvornim govornicima, dok hipergeneralizacija pravila ciljnog jezika predstavlja proširenu upotrebu nekog opšteg pravila na kontekste u okviru kojih se ne javlja u ciljnom jeziku.

Ovih pet procesa, koje smo ukratko objasnili, predstavljaju načine na koje učenik pokušava da usvoji sistem L2.

2.1. Metodologija istraživanja

Nivo poznavanja srpskog jezika ispitivanih učenika je A1, a oni su polaznici Međunarodnog slavističkog centra u Beogradu, ali i raznih privatnih škola gde je omogućeno učenje srpskog kao stranog. Svi su italijanske nacionalnosti, uzrasta između 20 i 30 godina i uglavnom su studenti. Empirijsko istraživanje sprovedeno je od oktobra do decembra 2016. godine. Obuhvatilo je petnaest polaznika koji su poslužili kao uzorak, a metoda primenjena u istraživanju je analiza grešaka.

Prema Zajedničkom evropskom okviru za žive jezike, na ovom nivou, učenici bi trebalo da budu u stanju da zadovolje bazične komunikativne potrebe: da znaju da se pozdrave, predstave, ukratko kažu nešto o sebi, da pričaju o slobodnom vremenu, hobiju, da se snađu na ulici, u hotelu, prodavnici, restoranu, postavljaju

jedostavna pitanja i razgovaraju o prošlim događajima (Backović & Bogojević 2003).

Kada govorimo o morfologiji na A1 nivou, trebalo bi da učenik ume da razlikuje vrste reči i osnovne tipove promena unutar njih: imenice (rod i broj), padeže (osnovna padežna značenja), vrste imenica, zamenice (rod i broj), enklitičke oblike zamenica kao u izrazima *Daj mi!*, *Hvala Vam* itd, vrste zamenica, prideve (rod, broj, padež), vrste prideva, antonime najčešće korišćenih prideva, osnovne i redne brojeve, glagole (rod, broj, infinitiv na *-ti* i *-ći*, prezent, perfekat, futur i pomoćne glagole), najfrekventnije predloge (*od, do, iz, u, na, kod, sa, zbog* i dr.), najfrekventnije priloge (*ovde, tamo, gde, danas, juče, puno, malo* i dr.), najfrekventnije veznike (*a, i, zato što*) i potvrdnu, odričnu i upitnu rečcu *li*. Poznavanje uzvika je neobavezno.

Sintaksa na nivou A1 podrazumeva da učenik ume da sastavi prostu imeničku, glagolsku ili pridevsku sintagmu sa pravilnom kongruencijom, zatim da ume da sastavi prostu rečenicu ili jednostavnije oblike složene rečenice, kao i upitni, odrični i potvrdni oblik rečenice.

Pri analizi grešaka koristili smo sledeće zadatke: višestruki izbor (upotrebiti odgovarajuću reč od više ponuđenih u datom kontekstu), usmena produkcija (prepričati ukratko pročitani tekst, opisati sliku sa što više detalja i sl.), provera razumevanja pročitano (pažljivo pročitati dati tekst i odgovoriti na pitanja), provera poznavanja leksike (reči iz zagrade staviti u odgovarajući oblik), pisana produkcija (dovršiti započete rečenice ili od datih reči napraviti rečenice i sl.), transformacije (na osnovu slike napisati priču). U analizu su uvrštene i greške nastale prilikom dopisivanja učenika sa nastavnikom putem društvenih mreža, što je bila prilika za spontanu pisanu produkciju.

3. Morfosintaksa

3.1. Imenice

Na ovoj vrsti reči se nećemo previše zadržavati, budući da se jezički problemi učenika čiji je maternji jezik italijanski, kada su u pitanju imenice u srpskom jeziku, ne mogu analizirati kontrastivno sa italijanskim jezikom.

Na osnovu dobijenih rezultata grupisali smo najfrekventnije tipove grešaka na sledeći način:

1. problem roda kod nepravilnih imenica (*moja tata, *ta sudija, *ovaj reč);
2. problem odabira odgovarajućeg padežnog oblika (*Idem na fakultetu — problem *lokativ/akuzativ*, *Uzeo sam ranca — problem *akuzativ za živa i neživa bića*);
3. glasovne promene u srpskom jeziku (pri čemu ne bismo mogli izdvojiti jednu ili više njih i dokazati da su učenicima bile problematičnije od drugih);

4. problem slaganja imenica uz brojeve 2, 3 i 4 u genitivu (paukal) različitog od broja 5 pa nadalje (ovde učenicima posebno treba skrenuti pažnju na imenice iz svakodnevnog govora *sat* i *meseć*, koje imaju nepravilnu množinu u genitivu: *sati* i *meseći*). Neki česti primeri grešaka bili bi: *pet sata, *dva meseci, *deset meseca itd.

Kada govorimo o imenicama, zapažamo, dakle, da ovde nije prisutan uticaj L1, već postoji veliki uticaj samog L2 i njegovih struktura, tako da je veliki broj grešaka intralingvalne prirode.

3.2. Zamenice

Pri upotrebi zamenica bitno je napomenuti učenicima da se u srpskom jeziku lične zamenice (pogotovo za prvo lice jednine) mnogo manje koriste i naglašavaju nego u italijanskom jeziku. Na primer: *Io mi chiamo Tanja* na srpskom će prirodnije zvučati *Zovem se Tanja* nego *Ja se zovem Tanja*. To važi i za druga lica jer nam sam oblik glagola već kazuje o kom licu se radi.

Ovo posebno dolazi do izražaja u zavisnim rečenicama, gde upotreba zamenica takođe nije u duhu srpskog jezika. Primeri takve upotrebe sa kojima smo se susretali su:

1. Mislim da ona ima dvadeset i dve godine (s tim što ova rečenica nije agramatična, ali maternji govornik srpskog jezika svakako ne bi upotrebio zamenicu *ona*, osim u slučaju posebnog naglašavanja).

2. *Mislim da on je lep.

Ipak, najveći problem kod ove vrste reči javlja se u upotrebi naglašanih i nenaglašanih padežnih oblika ličnih zamenica. Evo nekih primera:

1. *Vidim nešto iza ga.

2. *Ti si rekla meni da ćeš doći.

3. *Veruj meni!

Postoje i slučajevi u kojima učenik upotrebi dobar oblik zamenice, ali je stavi na pogrešno mesto u rečenici zbog jezičkog transfera. Primeri:

1. *Ne ga poznajem. (= Non lo conosco)

2. *Te zovem posle. (= Ti chiamo dopo)

U nekim slučajevima učenici upotrebe pogrešan oblik zamenice, a pritom je stave i na pogrešno mesto:

1. *Kako nedostaje Beograd meni!

2. *Uvek ispravi mene kada grešim.

Ispravni oblici su *Kako mi nedostaje Beograd* i *Uvek me ispravi kada grešim*.

Posebno treba istaći problem u korišćenju oblika zamenica trećeg lica koje se razlikuju u italijanskom i srpskom jeziku: *njegov – il suo, njen – il suo, njegova – la sua, njena – la sua, njeni – i suoi, njegovi – i suoi, njene – le sue, njegove – le sue*.

Kao što možemo zapaziti, jednom obliku zamenice u italijanskom jeziku odgovaraju dvojaki oblici u srpskom, što kod učenika može izazvati veliku zabunu.

Važno pravilo u srpskom jeziku jeste da se u rečenicama sa glagolom *jesam/ biti* i imenicom zamenice uvek koriste u srednjem rodu:

1. Ovo je moj sin. (= Questo è mio figlio)
2. Ovo je moja porodica. (= Questa è la mia famiglia)

Učenici, pod uticajem transfera iz maternjeg jezika gde se u ovakvim slučajevima oblik zamenice slaže u rodu i broju sa imenicom, govore: *Ova je moja porodica, Ova je Marija* itd. Na takve greške učenicima treba ukazati na samom početku, iako će, kako tvrdi Krashen, oni greške praviti na svim nivoima, a ukoliko ih nastavnik bude previše ispravljao, izbegavaće komplikovane konstrukcije i fokusiraće se više na formu nego na značenje (Krashen 1987: 67).

3.3. Pridevi

Učenici lako savladavaju rod prideva, broj i padež, budući da se on uvek slaže sa imenicom uz koju stoji. Oblici komparativa i superlativa takođe se mogu savladati učenjem i konstantnim ponavljanjem. Analizom grešaka zaključili smo, dakle, da je učenicima jedini problem u savladavanju prideva određeni i neodređeni vid.

Smatramo da u početnoj fazi učenja učenicima ne treba davati listu prideva koji imaju samo određeni vid da je oni nauče napamet, kako se nekad radilo, već je poželjno davati im kontekstualizovane primere rečenica u kojima se jasno vidi upotreba prideva uz imenicu.

Na primer: *Sinoć sam zakasnio na noćni _____ i zato sam imao veliki _____.* *Zvao sam porodicu, ali niko se nije javljao na kućni _____.*

Na ovaj način bi date sintagme prirodno i spontano usvojili. Osim toga, treba na samom početku napomenuti da je pridev u sastavu predikata uvek neodređenog vida. Na taj način utičaćemo na greške na koje smo nailazili kod učenika. Na primer:

*Ovaj čovek je stari.

*Moj omiljeni glumac je mladi.

Naposletku, kako bismo učenicima olakšali usvajanje ove gramatičke kategorije, možemo je približiti njihovom maternjem jeziku i napraviti paralelu između određenog vida prideva i određenog člana u italijanskom jeziku. Oba idu uz imenice koje su nam već poznate, pomenute u tekstu ili su određene sopstvenim značenjem, dok to nije slučaj kada govorimo o neodređenom vidu prideva u srpskom, odnosno neodređenom članu u italijanskom jeziku.

3.4. Glagoli

Glagolski sistemi italijanskog i srpskog jezika se umnogome razlikuju i te razlike često stvaraju probleme pri učenju glagolskih oblika. To se odnosi, pre svega, na sistem prošlih vremena, koji je u italijanskom jeziku vrlo razgranat, za razliku od srpskog jezika, koji gotovo da je čitav sistem sveo na upotrebu jednog prošlog vremena.

Sistem glagolskih oblika u srpskom jeziku sastoji se od sedam glagolskih vremena i, u poređenju sa italijanskim jezikom, mogli bismo ga predstaviti ovako:

SRPSKI JEZIK	ITALIJANSKI JEZIK
<i>prezent</i>	<i>presente</i>
<i>perfekat</i>	<i>passato prossimo</i>
<i>imperfekat</i>	<i>imperfetto</i>
<i>aorist</i>	<i>passato remoto</i>
<i>pluskvamperfekat</i>	<i>trapassato prossimo/remoto</i>
<i>futur I</i>	<i>futuro semplice</i>
<i>futur II</i>	<i>futuro anteriore</i>

Tabela 1. Odnos glagolskih vremena u italijanskom i srpskom

U nastavku ćemo razmotriti osnovna obeležja ovih vremena i najčešće greške koje se pri učenju srpskog javljaju kod italo fonih govornika.

3.4.1. PREZENT/PRESENTE INDICATIVO

Bitno je napomenuti da italijanski prezent nema izražena vidska obeležja, tako da njemu u srpskom jeziku odgovara ili prezent srpskog svršenog glagola ili prezent nesvršenog glagola. Kada govorimo o kategoriji glagolskog vida, treba pomenuti da je on u srpskom jeziku morfološki obeležen u glagolu, tačnije on je „deo prirode svakog glagola” (Belić 1958: 231) i to je uslovalo izdvajanje glagolskog vida kao posebne gramatičko-morfološke kategorije, dok italijanski jezik ne poseduje ovu kategoriju, tako da se aspekatska značenja iskazuju leksički ili gramatički.

Dakle, dok je u italijanskom jeziku kategorija vremena dominantna u odnosu na kategoriju aspekta, u srpskom jeziku je to obrnuto. Upravo ova jezička razlika predstavlja jednu od najvećih teškoća za učenike. Tokom analize nailazili smo na pregršt grešaka ovog tipa. Evo u nastavku nekoliko takvih primera grešaka:

**Ona te pozdravi.* umesto *Ona te pozdravlja.*

**Kada se nađemo?* umesto *Kada se nalazimo?*

**Večeras ostanem kući.* umesto *Večeras ostajem kući.*

**On ode prvog septembra.* umesto *On odlazi prvog septembra.*

**U biblioteci sam, napišem master rad.* umesto *U biblioteci sam, pišem master rad.*

**Kod nas vikend počne u petak.* umesto *Kod nas vikend počinje u petak.*

**Ja se vratim sutra u Beograd.* umesto *Ja se vraćam sutra u Beograd.*

**Potvrdiš?* umesto *Potvrđuješ?*

Po samoj svojoj prirodi svršeni glagol ne može se upotrebiti u sadašnjem vremenu, u nezavisnoj rečenici, jer radnja koju iskazujemo prezentom jeste radnja koja je u toku što zahteva nesvršeni glagol (Piper & Klajn 2013: 176). Kao što vidimo i iz primera pravilne upotrebe u srpskom jeziku, svršeni prezent u sadašnjem vremenu moguće je koristiti isključivo u odričnim pitanjima: *Što ne sedneš?*

Još jedna značajna razlika između italijanskog i srpskog leži u tome što srpski jezik ne poznaje slaganje vremena. Pojam slaganja vremena obuhvata skup pravila koja regulišu upotrebu glagolskih vremena u zavisnim rečenicama i veoma je značajna osobina italijanskog jezika (Moderc 2006: 323). U srpskom jeziku, bez obzira na vreme glavne rečenice, istovremenost se izražava prezentom. Relativni prezent u zavisnoj rečenici može označavati radnju istovremenu sa nekom prošlom radnjom ili budućom radnjom iskazanom oblikom futura prvog. Ako je u italijanskom jeziku izlaganje u nekom od prošlih vremena, imperfekat se koristi za radnju zavisnih rečenica koje su istovremene sa radnjom glavne rečenice. U tom slučaju u srpskom se mora upotrebiti prezent: *Disse che leggeva un libro = Rekao je da čita knjigu.* Dakle, očigledno je da srpski jezik ima jednu upotrebu prezenta više od italijanskog jezika, zahvaljujući činjenici da ne poznaje slaganje vremena.

Najveća razlika u upotrebi uočljiva je, međutim, između prezenta za budućnost u italijanskom i srpskom jeziku. U italijanskom jeziku je ovakav prezent mnogo češći i izraženiji, dok u srpskom jeziku samo nesvršeni glagoli mogu biti upotrebljeni u ovom značenju. Osim toga, u nekim slučajevima, kada prezent izražava čvrstu rešenost govornika da se radnja izvrši ili potpunu izvesnost da će se ona desiti, nije moguće upotrebiti prezent u srpskom jeziku: *Perché non viene? Ora lo chiamo io. — Zašto ne dolazi? Umesto Sad ću ga ja pozvati* – kod italijanskih govornika tu se može javiti greška poput: **Sad ga ja zovem.*

Kad je reč o modalnoj upotrebi prezenta u italijanskom jeziku, on pokriva pretnje, upozorenja i naredbe (it. *presente iussivo*) i u takvim slučajevima prezent u italijanskom jeziku ne može se zameniti prezentom u srpskom jeziku, gde najčešće nalazimo futur I. Pri učenju i nastavi stranog jezika, ne sme se zaboraviti na važnost pragmatičkih kompetencija. Dakle, pretiti Italijanu iskazom čiji je glagol u futuru (kao što je slučaj u srpskom) značilo bi da će se pretnja ostvariti u nekoj

daljoj budućnosti, a ne neposredno nakon izricanja pretnje. Samim tim, ona gubi na uverljivosti. Na primer:

Ti ammazzo! — Ubiću te!/*Ubijam te! (pretnja)

Non portare i bicchieri così: si rompono. — Nemoj tako nositi čaše: slomiće se/*slome se (upozorenje)

Ora tu mi dici la verità! — Sada mi reci istinu!/*Sada mi kažeš istinu!

3.4.2. **PERFEKAT/PASSATO PROSSIMO**

Perfekat je glagolsko vreme koje sve više istiskuje iz upotrebe ostala preteritalna vremena i skoro jedino on se danas upotrebljava za označavanje prošlih radnji. (Stevanović 1986: 605). Ostali autori srpskih gramatika (Klajn 2005; Mrazović 2009; Stanojčić & Popović 2008) slažu se sa Stevanovićem u vezi sa upotrebom perfekta. Naime, svi navode da je perfekat danas daleko najčešće prošlo vreme, koje može dobrim delom da zameni ostala prošla vremena.

Perfekat (it. *passato prossimo*) jeste jedno od najčešće korišćenih italijanskih prošlih vremena (Petrović 2017: 4). Reč je o prošlom svršenom vremenu, a koristi se za radnje koje pripadaju uglavnom bliskoj prošlosti, za razliku od prostog perfekta (*passato remoto*), koji upućuje na dalju prošlost. Perfekat u italijanskom jeziku, za razliku od imperfekta, pruža celovitu informaciju, odnosno zaokruženu smisaonu celinu. Važna odlika perfekta u italijanskom jeziku jeste da se on koristi za označavanje prošlih radnji koje se osećaju kao psihološki ili emotivno značajne u trenutku govorenja, što nije slučaj u srpskom jeziku (Moderc 2006: 305).

Osim na razlike u upotrebi, bitno je učenicima skrenuti pažnju i na dvojak red reči kod perfekta u srpskom jeziku:

1. zamenica — pomoćni glagol — particip: Ja sam putovao.
2. particip — pomoćni glagol: Putovao sam.

Nepravilni su oblici koji se često sreću: **Ja putovao sam* ili **Sam putovao*, što ne čudi ako se ima u vidu red reči u italijanskom jeziku.

3.4.3. **IMPERFEKAT/IMPERFETTO**

Imperfekat je oblik koji se danas u više naših narodnih govora ne upotrebljava. Najviše naših gramatičara o imperfektu je govorilo da je to oblik „za označavanje trajanja radnje u prošlosti” (Stevanović 1986: 652).

Budući da naš jezik poznaje glagolski vid, imperfekat se u srpskom jeziku koristi mnogo manje nego u italijanskom i najčešće ga zamenjuje perfekat nesvršenih glagola. Kako se i aorist u poslednje vreme smatra za arhaičan oblik, i on se sve više zamenjuje sve perfektom.

U italijanskom jeziku imperfekat je prošlo nesvršeno vreme i on upućuje na radnju koja je bila u toku kada je počela neka druga radnja ili pak upućuje

na radnju koja se ponavljala u prošlosti. Kada govorimo o slaganju vremena, njegova najbitnija funkcija u italijanskom jeziku jeste upućivanje na *istovremenost u prošlosti* (Moderc 2006, Terić 2009). Za radnju koja se ponavljala u prošlosti u srpskom jeziku koristi se, međutim, potencijal. Ovaj tip greške javiće se na višim nivoima, jer se na početnom nivou ne obrađuje ovo glagolsko vreme.

3.4.4. FUTUR I/FUTURO SEMPLICE

Vremenski upotrebljen futur I u srpskom jeziku označava radnju koja će se vršiti ili izvršiti u budućnosti, posle vremena govorenja. Futur I se još upotrebljava za označavanje prošlosti u pripovedanju prošlih događaja, za izražavanje mogućnosti, neminovnosti, namere, pretpostavke (tada ima modalno značenje), zatim u poslovicama i u značenju naredbe (Mrazović 2009: 155).

U italijanskom jeziku stvari stoje drugačije. Iako se prosti futur u italijanskom jeziku koristi za iskazivanje budućih radnji, umesto njega u govornom jeziku se vrlo često u toj službi upotrebljava prezent. Štaviše, italijanski futur se postepeno specijalizuje za posebnu upotrebu — za iskazivanje sumnje ili pretpostavke vezane za trenutak govorenja. Na primer:

1. *Chi sarà?* = *Ko li je to?*

2. *Avrà fame* = *Biće da je gladan* (Moderc 2006: 308).

Iz priloženog vidimo da oba oblika predstavljaju izuzetno polisemična glagolska vremena, koja pored vremenskih imaju i prave modalne upotrebe. Kao zajedničku semantičku komponentu imaju referencu na budućnost, s tim što ih u savremenom italijanskom i srpskom jeziku, u tom slučaju, sve više zamenjuje prezent. U italijanskom, ipak, ovo je daleko češći slučaj. Sledeći primeri grešaka iz našeg korpusa na to jasno upućuju:

**Onda za petak organizujemo nešto.* (= *Allora per venerdì organizziamo qualcosa*) umesto *Onda ćemo za petak organizovati nešto.*

**Nadam se da te vidim u petak.* (= *Spero di vederti venerdì*) umesto *Nadam se da ću te videti u petak.*

**Sada izbrišem.* (= *Adesso lo cancello*) umesto *Sada ću da izbrišem.*

**Ja sutra rezervišem sve.* (= *Io domani prenoto tutto*) umesto *Ja ću sutra sve rezervisati.*

Kao i kod perfekta, prikom upotrebe futura red reči može biti dvojak u srpskom jeziku:

1. zamenica — enklitički oblik glagola *hteti* — infinitiv: *Ja ću putovati.*

2. infinitiv bez nastavka *-ti* + enklitika (jedna reč): *Putovaću.*

Agramatični oblici koji se javljaju u međujeziku učenika srpskog jezika čiji je maternji jezik italijanski su: **Ću putovati* ili **Ja putovaću*. Ovaj drugi oblik češće smo sretali u vežbama pisane produkcije, ali i prilikom ragovora sa učenicima.

Ostale greške ovog tipa sa kojima smo se sretali su: **Sutra biće teško*, **Kasnije moraću da nađem posao*, **Ako budeš tamo, ćemo se videti*, **Moram da pišem još pošto imaću vremena* i sl.

Ovi primeri grešaka veoma su česti i teško se otklanjaju ukoliko se na početnom nivou ustale kod učenika. Čini se da je uz lekciju o futuru, na samom početku, neophodno skrenuti pažnju i na pravilan red reči u rečenici.

3.4.5. *FUTUR II/FUTURO ANTERIORE*

Za ovo buduće vreme u savremenim gramatikama srpskog jezika izašli su iz upotrebe termini *predbuduće vreme*, kao i *futur anterijer*. Ustalo se termin *futur II* i kod većine autora on se svrstava u glagolska vremena, ne u načine.

Futuro anteriore, koji je pandan ovom vremenu, u italijanskom jeziku se prilično retko koristi u svojoj osnovnoj funkciji, tj. za iskazivanje buduće svršene radnje koja prethodi drugoj budućoj radnji. Javlja se u takvoj funkciji u zavisno-vremenskim rečenicama. Kako se u govornom jeziku teži pojednostavljivanju struktura, *futuro anteriore* biva zamenjen ili običnim futurumom, ili prezentom, ili čak perfektom (Moderc 2006: 313). Na primer umesto *Quando avrò finito, ti chiamerò* sve češće se čuje *Quando finisco, ti chiamerò*. Ovaj jezički fenomen u italijanskom jeziku mogao bi uveliko pomoći učenicima budući da se i futur II u srpskom jeziku sve više zamenjuje prezentom svršenih glagola, a kako se ovo glagolsko vreme ne obrađuje se na A1 nivou, ne možemo navoditi ni primere grešaka učenika.

3.4.6. *Povratni glagoli*

Povratni glagoli su oni u čijem je složenom gramatičkom obliku uvek povratna enklitička zamenička morfema *se*, jednaka u svim licima, koja se javlja i u infinitivu i u glagolskim priložima i uvek se piše odvojeno od osnovnog dela glagolskog oblika: pojaviti se, pojavljujući se, pojavivši se (Piper & Klajn 2013: 188). Ako se osvrnemo na činjenicu da povratni glagoli u srpskom ne moraju to nužno biti u italijanskom i obrnuto, jasne su greške nastale iz pokušaja učenika da se vode jezičkim obrascima maternjeg jezika i tako stvaraju nove, pogrešne, u stranom jeziku.

Navešćemo dve grupe glagola često korišćene na A1 nivou, koje kod učenika izazivaju najviše zabuna:

1. glagoli koji u italijanskom jeziku nisu povratni, a u srpskom jesu: *tornare* — vratiti se, *ridere* — smejati se, *litigare* — svađati se, *cambiare* — promeniti se, *ingrassare* — ugojiti se, *scherzare* — šaliti se, *temere* — bojati se.

2. glagoli koji su u italijanskom jeziku povratni, a u srpskom nisu:
alzarsi (levarsi) — ustati, addormentarsi — zaspati, accorgersi —
primetiti, riprendersi — ozdraviti.

Greške na koje smo nailazili su očigledno posledica negativnog transfera iz italijanskog u srpski kao strani: **Ja sam vratio kući u pola pet* (= *Sono tornato a casa alle quattro e mezzo*), **Ozdravi se brzo* (= *Riprenditi presto*) itd.

Kada govorimo o povratnim glagolima, zapažamo i mnoge greške koje se tiču reda reči u rečenici. Naime, u italijanskom jeziku povratna zamenica može se naći na početku reči (primer 1a), a odrična rečca *ne* može se naći ispred enklitičkog oblika zamenice (primer 2a), što u srpskom jeziku nije slučaj. Otuda dolazi do negativnog transfera:

*1) *Se oblačim i dolazim.* = 1a) *Mi vesto e vengo* umesto *Obláčim se i dolazim.*

*2) *Žao mi je što ne se javlja.* = 2a) *Mi dispiace perché non ti chiama* umesto *Žao mi je što se ne javlja.*

3.4.7. Rekcija glagola

Analizirajući korpus grešaka koji smo sačinili za ovaj rad primetili smo da učenici pogrešno upotrebljavaju rekciju mnogih glagola u srpskom jeziku, što je takođe posledica jezičkog transfera. Znatan broj ispitanika govori *pitati nekome* (=chiedere a qualcuno — u italijanskom zahteva nepravi objekat), zatim sledi *lagati nekome* (=mentire a qualcuno), a manje grešaka uočili smo i u primerima: *diviti nekoga* (=ammirare qualcuno — u italijanskom ide uz pravi objekat) i *pomoći nekoga* (=aiutare qualcuno).

Kako bismo delimično olakšali ovu vrstu jezičkog problema, skrenućemo pažnju na dve grupe glagola iz svakodnevne upotrebe koji imaju različitu rekciju u italijanskom i srpskom jeziku. Prva grupa glagola zahteva nepravi objekat u italijanskom, a pravi u srpskom jeziku: *chiedere (domandare) a qualcuno* — *pitati nekoga*, *mentire a qualcuno* — *lagati nekoga*, *voler bene a qualcuno* — *voleti nekoga*, *costare a qualcuno* — *koštati nekoga*.

Druga grupa glagola zahteva pravi objekat u italijanskom, a nepravi u srpskom jeziku: *disturbare qualcuno* — *smetati nekome*, *ringraziare qualcuno* — *zahvaliti se nekome*, *aiutare qualcuno* — *pomagati nekome*, *invidiare qualcuno* — *zavideti nekome*, *ammirare qualcuno* — *diviti se nekome*. Ako se ove grupe glagola eksplicitno uvedu u nastavu srpskog jezika za govornike italijanskog i ako im se posebno ukaže na razliku u odnosu na odgovarajuće oblike u italijanskom jeziku, može se očekivati da će učenici već od nižih nivoa učenja osvestiti ovaj problem i s njim se lakše izboriti.

3.5. Brojevi

Osnovni brojevi u srpskom i italijanskom jeziku razlikuju se po načinu pisanja. U italijanskom jeziku se uvek pišu kao jedna reč. U srpskom jeziku odvojeno se pišu višočlani brojevi (osnovni, redni i zbirni) i zbirne brojne imenice (Pravopis srpskoga jezika 2020: 90). Tipične greške su:

582: *petstoosamdesetdva (=cinquecentoottantadue)

64: *šezdesetčetiri (=sessantaquattro)

192: *stodevedesetdva (=centonovantadue)

Još jedna greška javlja se u upotrebi brojeva i glagola sa časovima. Naime, u italijanskom je glagol u množini kada kazujemo koliko je sati (osim ako je jedan sat, tada će biti: E' l'una). Na primer: Sono le sei. (=Šest je sati), Sono le dieci (=Deset je sati). Vođen time, učenik čiji je maternji jezik italijanski će, u početnoj fazi učenja, uvek odgovoriti: *Šest su sati, *Deset su sati.

U čitanju datuma na srpskom jeziku maternji govornici italijanskog greše jer umesto rednih brojeva koriste osnovne, kao što je to slučaj u italijanskom: *Danas je pet februar dve hiljade šesnaest. (=Oggi è il cinque febbraio duemilasedici).

U pisanju im treba skrenuti pažnju na tačku posle rednih brojeva, koja se u italijanskom jeziku takođe ne koristi, dok se u srpskom jeziku tačka kao pomoćni pravopisni znak obavezno upotrebljava uz arapski redni broj (Pravopis srpskoga jezika 2020: 99).

Zanimljivo je što se u italijanskom jeziku za označavanje stranica koriste osnovni brojevi, a u srpskom redni: Si trova a pagina venti. (= Nalazi se na dvadesetoj strani). Zbog ove razlike često možemo čuti studente kako kažu: *Na strani šesnaest, na strani trideset dva* itd. Ovaj primer svakako ne možemo uvrstiti u greške, budući da i sve više maternjih govornika u ovom slučaju koristi osnovne brojeve, bez obzira na jezičku normu.

3.6. Prilozi

U italijanskom jeziku, po gramatičkim pravilima, prilog ide posle glagola, dok u srpskom jeziku njegovo mesto u rečenici varira (Moderc 2006: 436).

Primitili smo da učenici u početnoj fazi učenja srpskog jezika uvek smeštaju prilog odmah nakon glagola i ova greška zadržava se i na višim nivoima učenja.

Što se priloga tiče, jedini problem koji smo приметili prilikom analize grešaka učenika jeste, dakle, red reči u rečenici. Navešćemo nekoliko primera na koje smo nailazili:

Jesi li jela dobro? (= *Hai mangiato bene?*)

Ti učiš mnogo. (= *Tu studi molto*)

Zašto si se vratio kasno? (= *Perché sei tornato tardi?*)

Ja se radujem puno. (= *Io mi rallegro molto*)

Ipak, treba dodati da navedeni oblici na srpskom jeziku nisu gramatički netačni, samo bi prirodnije bilo da prilog u ovim primerima ide ispred glagola. Po ugledu na italijanski, studenti su najčešće ove priloge stavljali na kraj rečenice, a u srpskom jeziku takav redosled koristimo isključivo kada nešto želimo posebno da naglasimo.

3.7. Predlozi

Upotreba predloga u srpskom i italijanskom jeziku toliko je različita da se na ovom polju učenici teško snalaze i prave mnogobrojne greške, čak i na višim nivoima. Situaciju dodatno otežava postojanje padeža u srpskom jeziku, koji mogu zameniti mnoge konstrukcije sa predlozima u italijanskom.

U nekim slučajevima predlog u srpskom jeziku može biti ekvivalentan većem broju predloga u italijanskom. Srpski ekvivalenti predloških konstrukcija s predlogom *per* mogu biti spacijalni lokativ s predlogom ‘po’, spacijalni akuzativ s predlogom ‘kroz’ i slobodni spacijalni instrumental (Radojević 2014: 127). Na ovom nivou smo i sami zapazili da predlog *u*, u zavisnosti od konteksta, u italijanskom jeziku može biti iskazan trojako:

1. *U* Srbiji sam. (= Sono *in* Serbia)
2. *U* Beogradu sam. (= Sono *a* Belgrado)
3. *U* autobusu sam. (= Sono *sull'*autobus)

Obrnuta situacija javlja se npr. kod italijanskog predloga *a* koji se na srpski jezik može prevesti na tri različita načina:

1. Sono *a* Roma. (= *U* Rimu sam)
2. Sono *a* casa. (= *Kod* kuće sam)
3. Sono *al* concerto. (= *Na* koncertu sam)

Imajući u vidu kompleksnost i preobimnost ove teme, nećemo navoditi sve predloge u srpskom i italijanskom jeziku i analizirati njihove različite upotrebe, već ćemo se fokusirati na najveći problem za italijanske učenike srpskog jezika, a to je nedoumica: „Kada upotrebiti predlog *u*, a kada predlog *na*?”

Kako bismo sagledali greške ovog tipa, podsetimo se najvažnijih upotreba pomenutih predloga.

Predlog *u* se koristi:

1. za ograničenu površinu ili kada se nešto nalazi baš u okviru nekog prostora koji je jasno definisan i najčešće zatvoren, ako je reč o objektima:

Sedim *u* fotelji, Učim *u* sobi, Nalazim se *u* zgradi, Papir je *u* fioci, Stvari su *u* torbi, Živim *u* Beogradu.

2. da označi vreme, period ili godišnje doba:

Dolazim *u* pet sati, *U* koliko se nalazimo?, To se desilo *u* večernjim satima, *U* proleće je sve lepše itd.

U frazeološke izraze i metaforičku upotrebu nećemo se udubljavati, s obzirom na činjenicu da nam je ciljna grupa na A1 nivou.

Predlog *na se koristi*:

1. za neku neograničenu površinu, brdo, planinu, ostrvo, jezero ili kada govorimo o nekoj uticajnijoj ustanovi:

Papir je *na* stolu, Antena je *na* krovu, Živim *na* Banovom brdu, Kada ideš *na* Kopaonik?, Putuju uskoro *na* Sardiniju, Sledeći mesec idemo *na* Palić, Sada sam *na* fakultetu, *Na* državnim univerzitetima u Srbiji ima oko 190 000 studenata itd.

2. metaforički — navešćemo samo najjednostavnije primere iz svakodnevnog života:

Ceo dan je *na* internetu ili *na* telefonu, Slušao sam tu pesmu *na* radiju, *Na* ovom kanalu nema ništa zanimljivo itd.

Analizom velikog broja primera doneli smo dva bitna zaključka:

1. Predlogu *in* u 25 slučajeva od 30 odgovara srpski predlog *u*. Ostalih pet primera odnose se na neograničenu površinu i prevode se predlogom *na*:

- a) *in casa*, *in cucina*, *in autobus*, *in banca*, *in panetteria*, *in discoteca*
(= u kući, u kuhinji, u autobusu, u banci, u pekari, u diskoteci)
- b) *in piazza*, *in vacanza*, *in montagna*, *in campagna*, *in autostrada*
(= na trgu, na odmoru, na planini, na selu, na autoputu)

2. Predlog *a* prevodi se kao *kod* jedino u slučaju: Sono *a casa* (=Kod kuće sam). Ostale primere na koje smo nailazili prilikom analize treba prevoditi ili predlogom *u* (11 primera) ili predlogom *na* (8 primera):

- a) *a letto*, *al ristorante*, *al caffè*, *al supermercato*, *al bar*, *a scuola*, *al cinema*, *al parco*, *a teatro*, *all'estero*, *al porto* (= u krevetu, u restoranu, u kafiću, u supermarketu, u baru, u školi, u bioskopu, u parku, u pozorištu, u inostranstvu, u luci)
- b) *a cena*, *a pranzo*, *a colazione*, *al mercato*, *al concerto*, *al mare*, *alla stazione*, *all'aeroporto* (= na večeri, na ručku, na doručku, na pijaci, na koncertu, na moru, na stanici, na aerodromu)

Dati primeri potvrđuju pravilo da se predlog *u* koristi za jasno definisan i najčešće zatvoren prostor, dok predlog *na* koristimo metaforički, ili pak za neograničenu površinu.

Naposletku, bitno je ukazati učencima na vezu između predloga *u* i *iz*, kao i predloga *na* i *sa*. Predlozi *u* i *na* mogu označavati mirovanje upotrebljeni u lokativu (a) ili kretanje sa akuzativom (b). *Iz* i *sa*, međutim, uz genitiv označavaju odvajanje (c) ili poticanje (d) iz mesta označenog imenicom. Primeri:

- 1. Jedemo *u* restoranu. (a) Dolazim *iz* restorana. (c)
Idemo *u* restoran. (b) Moj poznanik *iz* restorana. (d)
 - 2. Igramo *na* stadionu. (a) Dolazim *sa* stadiona. (c)
Idemo *na* stadion. (b) Moj poznanik *sa* stadiona. (d)
- (Klajn 2007: *Grammatica della lingua serba*)

U vezi sa greškama u upotrebi predloga, učenici treba najviše da obrate pažnju na:

**Gledam film u televiziji.* (= *Guardo un film alla televisione*) umesto *Gledam film na televiziji.*

**On priča u telefonu.* (= *Lui parla al telefono*) umesto *On priča na telefon.*

**Moram da idem kući svog prijatelja.* (= *Devo andare a casa del mio amico*) umesto *Moram da idem kod svog prijatelja.*

**Ja sam kući.* (= *Io sono a casa*) umesto *Ja sam kod kuće.*

**Idem u bioskop sa biciklom.* (= *Vado al cinema con la bicicletta*) umesto *Idem u bioskop biciklom.*

**U četiri idem u aerodrom.* (= *Alle quattro vado all'aeroporto*) umesto *U četiri idem na aerodrom.*

**Ja sam od Milana.* (= *Io sono di Milano*) umesto *Ja sam iz Milana.*

Predlozi predstavljaju veliki problem svima koji uče srpski jezik kao strani, a to je posebno izraženo kod italo fonih govornika, ako imamo u vidu njihove brojne različite upotrebe u srpskom i u italijanskom jeziku. Smatramo da je veoma zbunjujuće za učenike ako se predlozi objašnjavaju tako što se porede njihove upotrebe u pomenutim jezicima. Mislimo da bi bilo najbolje objasniti ih na primerima unutar srpskog jezika, gde bi obavezno trebalo napraviti paralelu između predloga *u* i *iz*, kao i predloga *na* i *sa*.

3.8. Veznici

Greške govornika italijanskog jezika u upotrebi vezika veoma su česte u našoj analizi. Ove greške tiču se prostih, ali i složenih veznika, a najčešći uzrok je jezički transfer. Kako u italijanskom jeziku veznik *e* može biti sastavni, ali i suprotni (*Lei canta e balla* = Ona peva i igra; *Io chiedo e lui risponde* = Ja pitam, a on odgovara), učenikima je veoma teško da se naviknu na naš suprotni veznik *a*, te često umesto njega pogrešno koriste veznik *i*:

**Ti diktiraš i ja pišem.*

**Ti požuri i ja te čekam.*

**Ne zna ništa i pravi se važan.*

Drugi problem predstavlja im uzročni veznički spoj *zato što*. Učenici poistovećuju prilog *zašto* i veznički spoj *zato što*, pošto se u italijanskom jeziku oni označavaju jednom istom rečju, a to je *perché*: *Perché non sei venuto? Perché ho lavorato.* (= *Zašto nisi došao? *Zašto sam radio* umesto *Zato što sam radio*). Kod nekih učenika uočili smo i oblik nastao mešanjem pravila srpskog i italijanskog jezika, a glasi: *zašto što*.

Treći problem, kada govorimo o veznicima, predstavljaju relativne rečenice. Odnosna zamenica u italijanskom je *che* i ona se, u ulozi veznika, u većini slučajeva prevodi na srpski kao *da*. Upravo zbog toga, u iskazima ispitanika ovog istraživanja nailazili smo na rečenice kao što su:

**Vidim ljude da plešu. (= Vedo certa gente che balla)*

**Vidim čoveka da čita. (= Vedo un uomo che legge)*

Osim ovih primera grešaka, zapazili smo i sledeće:

**Zaista je mnogo vremena da se ne viđamo. (=E' un secolo che non ci vediamo)*

**Žao mi je da to čujem. (=Mi dispiace che lo sento)*

**Bolje da si zauzeta. (=Meglio che tu sia occupata)*

**Srećan sam da izlazite zajedno. (=Sono felice che usciate insieme)*

**Nadam se biće bolje. (=Spero andrà meglio)*

**Ja sam na stadionu da gledam derbi. (=Sono allo stadio per guardare il derby)*

Za otklanjanje ove greške, preporučujemo davanje zadataka kao što je višestruki izbor, gde je važno ne davati u ponuđenim odgovorima primer koji je tipična greška jezičkog transfera i koji bi učenike mogao da zbuni i navede na konstrukcije kakve su u njihovom maternjem jeziku.

Na primer:

Bolje _____ si zauzeta.

a) *ali* b) *što* c) *i*

Dakle, u ovom slučaju ne bi trebalo u ponuđenim odgovorima da se nađe veznik *da*.

3.9. Rečce

Rečce (partikule, čestice) veoma su heterogena grupa reči, sastavljena uglavnom od reči koje se ne daju svrstati u ostalih devet vrsta, ili od onih koje su u starijim gramatikama uključivane među priloge ili među veznike (Klajn 2006: 175). U italijanskom jeziku ne postoje pravi ekvivalenti za srpske rečce *da li*, *zar* i *li*. Kod njih se pitanje formira upitnom intonacijom: *Da li želiš parče torte?* (=Vuoi un pezzo di torta?)

U početnoj fazi učenja učenici koriste samo upitnu intonaciju, čak i kada to u srpskom jeziku ne zvuči prirodno:

Napolju je hladno?

Šetamo se malo?

Želiš da ideš sa mnom u grad?

Stvarno je već podne? (zamenjuju *zar* sa *stvarno*)

Bitno je naglasiti učenicima da posle *zar* i *da li* uvek slede enklitički oblici.

Učenici, obično, stave oblik *da li* ispred potvrdne rečenice, kao što je to pravilo u engleskom jeziku, u zavisno-upitnim rečenicama sa *if*, ili u francuskom sa *est-ce que*, pa se otuda javljaju greške u redu reči kao u sledećem primeru:

**Da li napolju je hladno?* umesto *Da li je napolju hladno?*

4. Sintaksičko-stilske greške

Sintaksičko-stilske greške veoma su čest tip grešaka, naročito na početnim nivoima učenja jezika kada učenici još uvek ne poznaju ciljni jezik, njegove sintaksičke konstrukcije, ni stilske odlike. Ovakve greške javljaju se u slučajevima kada učenici pojedine konstrukcije doslovno prevode sa italijanskog na srpski jezik. One nemaju veliki uticaj na komunikaciju i sporazumevanje, ali najbolje pokazuju da govorniku srpski jezik nije maternji. Navešćemo sada greške preuzete iz pismenih zadataka učenika ili iz prepiske sa njima i u zagradi ćemo navesti objašnjenja grešaka samo u onim primerima u kojima greška nije uzrokovana jezičkim transferom:

- **jedan francuski čovek, jedan ruski čovek...* (= *un uomo francese, un uomo russo...*) umesto *jedan Francuz, jedan Rus...*
- **Fudbal se rodio kasnije.* (= *Il calcio è nato dopo*) umesto *Fudbal se pojavio kasnije.*
- **Ovaj tekst priča o ...* (= *Questo testo racconta...*) umesto *U ovom tekstu govori se o...*
- **Vidimo se u pola 11 sati* umesto *Vidimo se u pola 11* (ovde nije prisutan jezički transfer, već je uzrok greške analogija sa *vidimo se u 11 sati, u 6 sati* itd, u pitanju je, dakle, hipergeneralizacija pravila ciljnog jezika).
- **Da, kao uvek.* (= *Si, come sempre*) umesto *Da, kao i uvek.*
- **Biće zaista intenzivno.* (= *Sarà veramente intenso*) umesto *Biće zaista naporno.*
- **Danas sam završio da radim u 7.* (= *Oggi ho finito di lavorare alle 7*) umesto *Završio sam sa poslom u 7.*
- **Kako ide sve?* (= *Come va tutto?*) umesto npr. *Kako si inače, šta ima novo?*
- **Kako ide sa porodicom?* (= *Come va con la famiglia?*) umesto *Kako je kod kuće?*
- **Na kraju septembra počecu da radim.* (= *Alla fine di settembre comincio a lavorare*) umesto *Krajem septembra počecu da radim.*
- **Sada pratim časove engleskog* (= *Adesso seguo le lezioni d'inglese*) umesto *Sada idem na časove engleskog.*
- **Prelepo ovde!* (= *Bellissimo qua!*) umesto *Ovde je prelepo!*
- **Sve u redu, a ti?* (= *Tutto bene e tu?*) umesto *Sve je u redu, a kod tebe?*
- **Hajde radimo tako.* (= *Allora facciamo cosi*) umesto *Možemo tako.*
- **Kaži kada budeš svratila u centar.* (= *Dimmi quando passi in centro*) umesto *Javi se kada budeš u centru.)*
- **Ostali smo malo.* (= *Siamo rimasti poco*) umesto *Ostali smo kratko.*
- **Vidimo se pored faksa.* umesto *Vidimo se kod faksa* (ovu grešku uzrokuje pogrešna upotreba predloga u srpskom jeziku, a ne jezički transfer).

- **Kaži mi jedan dan kada možeš...* (= *Dimmi un giorno quando puoi...*) umesto *Kaži mi kada možeš...*
- **Ne mogu da te zovem, završila sam minute.* (= *Non ti posso chiamare, ho finito i minuti*) umesto *Ne mogu da te zovem, potrošila sam minute.*
- **Pišem ti sledećih dana.* (= *Ti scrivo nei prossimi giorni*) umesto *Pišem ti uskoro.*
- **Ne mogu da promenim karte za avion.* (= *Non posso cambiare i biglietti*) umesto *Ne mogu da zamenim karte.*
- **Za mene može u petak.* (= *Per me, va bene venerdì*) umesto *Što se mene tiče, može petak ili Meni odgovara petak.*
- **Uzmi mesto blizu utičnice.* (= *Prendi il posto vicino alla spina*) umesto *Zauzmi mesto blizu utičnice.*
- **Kada ćeš doći manje-više?* (= *Quando vieni più o meno?*) umesto *Kada ćeš doći otprilike?*
- **Hvala na pozivu opet.* (= *Grazie di nuovo dell'invito*) umesto *Hvala na pozivu još jednom.*
- **Moram da promenim stranicu.* (= *Devo cambiare la pagina*) umesto *Moram da okrenem novi list.*

5. Red reči u rečenici

U ovom radu koristimo tradicionalni termin red reči, mada neki noviji gramatičari radije govore o rasporedu jezičkih elemenata, imajući u vidu da se reči ne ponašaju kao potpuno samostalne jedinice, nego se i među sobom spajaju u sintagme, od kojih su neke neraskidive, dok je u druge moguće ubaciti jednu ili više reči (Klajn 2005: 255).

Ovakvi problemi, kao što ćemo videti na primerima koji slede i koje smo numerisali, najčešće se javljaju kod priloga, a to smo već pomenuli u ovom radu, u poglavlju o prilogima. Dakle, učenici imaju tendenciju da priloge stavljaju na početak rečenice (primeri 1 i 7) ili ispred glagola umesto iza njih (primeri 3, 4 i 5). Umesto redosleda *rečca se + prilog + glagol* primenjuju redosled reči *prilog + rečca se + glagol*, po ugledu na maternji jezik (primeri 6, 10). Odričnu rečcu *ne* stavljaju ispred rečce *se*, umesto iza nje (primer 9). Treba im skrenuti pažnju na to da se prilozi, rečca *se* ili neke druge reči umeću između pomoćnog i glavnog glagola u futuru i perfektu (primeri 8, 12 i 13), ali naglasiti da to ne važi za rečcu *se* u futuru II (primer 11). Broj dva je čist primer jezičkog transfera (= *Ci vediamo quando vuoi tu*).

1. **Posle on će oprati sudove.*
2. **Vidimo se kada hoćeš ti.*
3. **Ja sam razumeo da u ovom periodu si na odmoru.*
4. **Sutra zovem te.*

5. **Sledeće nedelje pišem ti.*
6. **Ja zaista se nadam da ćeš doći.*
7. **Možda oni imaju sastanak.*
8. **Nadam se da uskoro ću naći nešto.*
9. **Ja ne se čujem sa njom.*
10. **Važno je da sada se osećaš bolje.*
11. **Kada budem se spremio, javiću ti.*
12. **Tako i ja sam počeo.*
13. **Onda i ti ćeš biti zauzeta.*

Ovaj tip greške ne utiče na razumevanje prilikom komunikacije, ali je vrlo čest kod italo fonih govornika. Jedna od vežbi koja bi umnogome pomogla jeste vežba u kojoj od datih izmešanih reči treba sastaviti rečenicu sa pravilnim redom reči. Stoga, smatramo da ovu vežbu treba često davati na početnom nivou učenja srpskog jezika.

6. Zaključak

Analiza grešaka koju smo sprovedi omogućila nam je da, u određenoj meri, sagledamo kako izgleda srpski kao međujezik kod italijanskih govornika koji se nalaze na nivou A1.

Najznačajniji morfosintaksički problemi koji su u ovom istraživanju uočeni su: pravilna upotreba padeža, naglašeni i nenaglašeni zamenica, a neophodno je u nastavi posvetiti posebnu pažnju i prisvojnim zamenicama u srpskom jeziku koje, ne samo italijanskim govornicima već i mnogim drugim strancima, predstavljaju problem. Zatim slede određeni i neodređeni vid prideva, kategorija glagolskog vida, povratni glagoli, rekcija pojedinih glagola, upotreba predloga (posebno *u* i *na*) i red reči u rečenici (najviše grešaka uočili smo kod priloga, rečice *se* i složenih vremena).

Smatramo da se stilske greške, iako su mnogobrojne, na početnom nivou mogu zanemariti.

Zaključujemo, naposljetku, da su učenici srpskog jezika koji su maternji govornici italijanskog uglavnom primenjivali strategiju jezičkog transfera, drugim rečima: najveći uticaj na njihov međujezik imao je maternji jezik. Takav uticaj očigledan je, pre svega, kod jezičkih kategorija i struktura koje ne postoje u italijanskom jeziku. Problemi fonetike u srpskom jeziku, a posebno akcentologije, nesumnjivo predstavljaju plodno tlo za neka buduća istraživanja kada je reč o maternjim govornicima italijanskog jezika.

Literatura

- Backović, S., & D. Bogojević (2003). *Zajednički evropski okvir za žive jezike*. Podgorica: Ministarstvo prosvjete i nauke.
- Belić A. (1958). *O jezičkoj prirodi i jezičkom razvitku. Lingvistička ispitivanja*. Beograd: Nolit.
- De Marco, A. (2007). *Manuale di glottodidattica*. Roma: Carocci.
- Jarvis S. & A. Pavlenko. (2008). *Crosslinguistic influence in language and cognition*. New York: Rutledge.
- Klajn, I. (2005). *Gramatika srpskog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Klajn, I. (2006). *Gramatika srpskog jezika za strance*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Klajn, I. (2005). *Grammatica della lingua serba*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Krashen, S. D. (1987). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Pergamon: Oxford.
- Moderc, S. (2006). *Gramatika italijanskog jezika*. Beograd: Luna crescens doo.
- Mrazović P. (2009). *Gramatika srpskog jezika za strance*. Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Petrović T. (2017). Gramatička i semantička terminologija u radovima o glagolskom vremenu na primeru srpskog i italijanskog. *Lipar*; 64, 145–161.
- Piper P. & I. Klajn (2013). *Normativna gramatika srpskog jezika*. Novi Sad: Matica srpska.
- Pešikan, M., J. Jerković, & M. Pižurica (2020). *Pravopis srpskoga jezika*. Novi Sad: Matica srpska.
- Radojević D. (2014). *Kontrastivna analiza funkcija predloških konstrukcija u italijanskom i padeža u srpskom jeziku: neobjavljena doktorska disertacija*. Beograd: Filološki fakultet.
- Selinker, L. (1972). Interlanguage. *IRAL: International Review of Applied Linguistics in Language Teaching* 10, 209–232.
- Stanojčić Ž. & Lj. Popović (2008). *Gramatika srpskog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Stevanović, M. (1986). *Savremeni srpskohrvatski jezik II*. Beograd: Naučna knjiga.
- Terić, G. (2009). *Sintaksa italijanskog jezika*. Beograd: Filološki fakultet.

Tanja Petrović

**DIFFICULTIES OF ITALIAN NATIVE SPEAKERS IN LEARNING
SERBIAN AS A FOREIGN LANGUAGE**

Summary

The objective of this paper is to present by a contrastive analysis what difficulties native Italians face when learning Serbian as a foreign language. In other words, this work will examine this process of learning by analysing numerous mistakes made at A1 level tests of Serbian. We will focus on the most frequent morphological mistakes (the use of verbs, prepositions, numbers, adjectives etc.), then we will isolate and analyse typical syntactic and style-related mistakes, as well as problems regarding the word order in a sentence. Analysed mistakes show that the interlanguage is greatly affected by the mother tongue. The subsequent reflexions, conclusions about the origin of mistakes and recommendations may be useful both to teachers and Italian language speakers who are only beginning to learn Serbian.

Keywords: Italian L1, Serbian Ls, contrastive analysis, analysis of mistakes, morphosyntax, interlanguage.